

Exam. Code : 103203

Subject Code : 1121

B.A./B.Sc. 3rd Semester

MUSIC (Vocal)

Time Allowed—3 Hours]

[Maximum Marks—50

Note :- Attempt any **five** questions. Question No. 1 is compulsory. All questions carry equal marks.

1. Answer the following :

(i) Akbar appointed _____ as musician in his Darbar.

- (a) Tansen (b) Haridas
(c) Damoder (d) Adarang

(ii) Guru of Tansen was _____.

- (a) Ravidas (b) Kalidas
(c) Haridas (d) Ramdas

(iii) Raga Darbari was composed by _____.

- (a) Surdas (b) Tansen
(c) Meera Bai (d) Baiju

(iv) Hari Das was a _____.

- (a) King (b) Saint
(c) Warrior (d) Rajput

(v) Number of beats of Ektaal same as _____.

- (a) Teen Taal (b) Chau Taal
(c) Jhap Taal (d) Deepchandi

(vi) Dharupad Shaily started from the time of ____.

- (a) Sharang Dev (b) Maan Singh Tomar
(c) Adarang (d) Mohammad Shah

(vii) Gharana of Pt. Bhimsen Joshi ____.

- (a) Patiala (b) Gwalior
(c) Kirana (d) Rampur

(viii) Gharana of Bade Gulam Ali Khan ____.

- (a) Gwalior (b) Patiala
(c) Rampur (d) Kirana

(ix) Thaats of Raga Bhimplasi ____.

- (a) Bilawal (b) Khamaj
(c) Kafi (d) Asawari

(x) How many strings are used in traditional Tanpura ?

- (a) 2 (b) 4
(c) 5 (d) 6

2. Describe historical development of Indian music 14th to 17th Century of Akbar period with special reference. 10
3. Define ALAP, BOL ALAP and UPAJ in detail. 10
4. Describe the parts of Tanpura by showing its diagram. 10
5. Describe the Vanees of Dhrupad in detail. 10
6. Describe the varieties of Tana's in detail. 10

7. Write the full description of Raga Varindavani Sarang with its four Alaps. 10
8. Write the contribution of Pt. Bhimsen Joshi in the field of Hindustani Music. 10

(Punjabi Version)

ਨੋਟ : ਕੋਈ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।
ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਅੰਕ ਹਨ।

1. ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦਿਉ :
- (i) ਅਕਬਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਵਜੋਂ _____ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ।
(ੳ) ਤਾਨਸੇਨ (ਅ) ਹਰਿਦਾਸ
(ੲ) ਦਾਮੋਦਰ (ਸ) ਅਦਰੰਗ
- (ii) ਤਾਨਸੇਨ ਦਾ ਗੁਰੂ _____ ਸੀ।
(ੳ) ਰਵੀਦਾਸ (ਅ) ਕਾਲੀਦਾਸ
(ੲ) ਹਰਿਦਾਸ (ਸ) ਰਾਮਦਾਸ
- (iii) ਰਾਗ ਦਰਬਾਰੀ _____ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।
(ੳ) ਸੁਰਦਾਸ (ਅ) ਤਾਨਸੇਨ
(ੲ) ਮੀਰਾ ਬਾਈ (ਸ) ਬੈਜੂ
- (iv) ਹਰੀ ਦਾਸ ਇੱਕ _____ ਸੀ।
(ੳ) ਰਾਜਾ (ਅ) ਸੰਤ
(ੲ) ਯੋਧਾ (ਸ) ਰਾਜਪੂਤ

(v) ਇੱਕਤਾਲ ਦੇ ਸਵਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ _____ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ।

(ੳ) ਤਿੰਨ ਤਾਲ (ਅ) ਚਾਉ ਤਾਲ

(ੲ) ਝਪ ਤਾਲ (ਸ) ਦੀਪਚੰਦੀ

(vi) ਧਰੁਪਦ ਸ਼ੈਲੀ _____ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ।

(ੳ) ਸ਼ਾਰੰਗ ਦੇਵ (ਅ) ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਤੋਮਰ

(ੲ) ਅਦਰੰਗ (ਸ) ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ

(vii) ਭੀਮਸੇਨ ਜੋਸ਼ੀ ਦਾ ਘਰਾਨਾ _____

(ੳ) ਪਟਿਆਲਾ (ਅ) ਗਵਾਲੀਅਰ

(ੲ) ਕਿਰਾਨਾ (ਸ) ਰਾਮਪੁਰ

(viii) ਬੜੇ ਗੁਲਾਮ ਅਲੀ ਖਾਨ ਦਾ ਘਰਾਨਾ _____

(ੳ) ਗਵਾਲੀਅਰ (ਅ) ਪਟਿਆਲਾ

(ੲ) ਰਾਮਪੁਰ (ਸ) ਕਿਰਾਨਾ

(ix) ਰਾਗ ਭੀਮਪਲਾਸੀ ਦਾ ਥਾਟ _____

(ੳ) ਬਿਲਾਵਲ (ਅ) ਖਮਜ

(ੲ) ਕਾਫੀ (ਸ) ਅਸਾਵਰੀ

(x) ਰਵਾਇਤੀ ਤਾਨਪੁਰੇ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਤਾਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ?

(ੳ) 2 (ਅ) 4

(ੲ) 5 (ਸ) 6 10

2. ਕਾਲ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਦਰਭ ਦੇ ਨਾਲ 14 ਤੋਂ 17 ਸਦੀ ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 10

3. ਅਲਾਪ, ਬੋਲ, ਅਲਾਪ ਅਤੇ ਓਪਜ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰੋ। 10
4. ਚਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਓਂਦੇ ਹੋਏ ਤਾਨਪੂਰਾ ਦੇ ਹਿਸਿਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 10
5. ਧਰੁਦ ਦੇ ਵਾਨਿਯਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵੇਰਵਾ ਦਿਉ। 10
6. ਤਾਨ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 10
7. ਰਾਗ ਵਿੰਦਾਵਨੀ ਸਾਰੰਗ ਦਾ ਉਸਦੇ ਚਾਰ ਅਲਾਪਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਵਿਵਰਣ ਲਿਖੋ। 10
8. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪੰਡਿਤ ਭੀਮਸੇਨ ਜੋਸ਼ੀ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਲਿਖੋ। 10

(Hindi Version)

ਨੋਟ :— ਕੋਈ ਪਾਂਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੰਖਿਆ 1 अनिवार्य है। प्रत्येक प्रश्न के समान अंक हैं।

1. निम्नलिखित का उत्तर दें :

(i) अकबर ने अपने दरबार में संगीतकार के रूप में _____ को नियुक्त किया।

(क) तानसेन (ख) हरिदास

(ग) दामोदर (घ) अदरंग

(ii) तानसेन के गुरु _____ थे।

(क) रविदास (ख) कालिदास

(ग) हरिदास (घ) रामदास

(iii) राग दरबारी _____ द्वारा रचित था।

(क) सूरदास (ख) तानसेन

(ग) मीराबाई (घ) बैजू

(iv) हरिदास एक _____ था।

(क) राजा (ख) संत

(ग) योद्धा (घ) राजपूत

(v) एकताल के स्वरों की संख्या _____ के समान हैं।

(क) तीनताल (ख) चौताल

(ग) झपताल (घ) दीपचंदी

(vi) ध्रुपद शैली _____ के समय से शुरू हुई।

(क) शारंग देव (ख) मान सिंह तोमर

(ग) अदरंग (घ) मोहम्मद शाह

(vii) पं. भीमसेन जोशी का घराना _____।

(क) पटियाला (ख) ग्वालियर

(ग) किराना (घ) रामपुर

(viii) बड़े गुलाम अली खान का घराना _____।

(क) ग्वालियर (ख) पटियाला

(ग) रामपुर (घ) किराना

(ix) राग भीमप्लासी का थाट _____।

(क) बिलावल (ख) खमज

(ग) काफ़ी (घ) असावरी

(x) पारंपरिक तानपुरा में कितने तार का उपयोग किया जाता है ?

(क) 2 (ख) 4

(ग) 5 (घ) 6

10

2. अकबर काल के विशेष संदर्भ के साथ 14 वीं से 17 वीं शताब्दी के भारतीय संगीत के ऐतिहासिक विकास का वर्णन करें। 10
3. आलाप, बोल आलाप तथा उपज को विस्तार से परिभाषित करें। 10
4. चित्र में दर्शाकर तानपुरा के हिस्सों का वर्णन करें। 10
5. ध्रुपद के वानियों का विस्तार से वर्णन करें। 10
6. तान की किस्मों का विस्तारपूर्वक वर्णन करें। 10
7. राग वृंदावनी सारंग का उसके चार आलापों के साथ पूर्ण परिचय लिखें। 10
8. हिन्दुस्तानी संगीत के क्षेत्र में पंडित भीमसेन जोशी का योगदान लिखें। 10